

114. Keszthely, Fenékpusztza (MRT 1. k. 21/33. lh., KÖH 10530) (Zala megye) Ő, B, V, LT, Ró

2013. július 29. és augusztus 23. közt folytattuk a Nemzeti Kulturális Alap Építőművészet és Örökségvédelem Kollégiumának támogatásával évek óta folyó német–magyar hitelesítő ásatásunkat. Idei nyolc szelvényünk kijelölésével két épületre koncentráltunk. A két legnagyobb méretű szondát menet közben több kisebb alszelvényre bontottuk, s nyitottunk továbbá két közepes és négy kis méretű szondát is. A szelvények területe összesen 166 m².

A 2009/2 és 2011/2a-b szelvények közelében, azoktól K-re az ún. 'A', vagy más néven 25. sz. épület területén három szelvényt jelöltünk ki: a 2013/2C-t (ezt menetközben hat kisebb egységre osztottuk: 2C1–6), valamint a 2C7-et és a 2C8-at.

Idei kutatásunk másik területe a 27. sz. épület volt, ahol öt szelvényt jelöltünk ki: a 2013/3A-t (ezt a továbbiakban négy kisebb egységre bontottuk: 3A1–4), valamint a 3A5-öt, 3A6-ot, 3A7-et és a 3A8-at.

A 25. sz. épületnek döntő jelentősége van mind az erőd építése előtti nyomok kutatásában, mind pedig a terület népvándorlás kori használatának kérdésében. Az épület 3300 m²-ével pannoniai viszonylatban is különösen nagy méretű, melynek rendeltetéséről, alaprajzáról és periódusairól számos elképzelést találunk a szakirodalomban. Már a 2009. majd a 2011. évi ásatás³⁵ is egyértelműen megmutatta, hogy a Csák Árpád-féle 1906-os alaprajz és az elmúlt években nagy területen elvégzett geofizikai felmérések eredményei azért nem egyeznek, mivel több fázis épült egymásra. A területről a korábbiakban folytatások leletanyaga a 3. század vége/4. század elejétől a 6–7. századig keltezhető.

A 2013. évi ásatás az épület K-i végét kutatta, ahol a geofizikai felmérések alapján az eddigi alaprajzhoz kapcsolódóan kőfalak is várhatók voltak. A területén kijelölt legnagyobb szelvényünket hat kisebb egységre osztottuk (2C1–6). Célunk az volt, hogy tisztázzuk az épület K-i zárófalát, valamint az épületen belüli padlórétegek, illetve az épületen kívüli rétegek csatlakozását.

Kutatásunk során kiderült, hogy a Csák-féle alaprajzhoz képest a K-i fal L-alakú záródása nyugatabbra volt, s a kb. 90 cm széles alapozásoknak csupán a legalja maradt meg, mintegy 40–50 cm mélységben. Az épületen belül csupán a szelvény ÉNy-i sarkában sikerült egy talán padló alapozásként értelmezhető felületet feltárni, a többi részen a hajdani padlószint sajnos már nem maradt meg. Ez azzal is összefügghet, hogy a terület enyhén lejt a Balaton irányába, ezért itt erősebb erózióval is számolni kell. A faltól Ny-ra két további szelvényt nyitottunk (2C7 és 2C8), amik a 2009. évi szelvényeinkhez csatlakoznak. A 2C8-as szelvényben előkerült egy *terazzo* padló, valamint a Csák Árpád-féle alaprajzról ismert É–D-i irányú kiszedett fal.

A georadar felmérések alapján feltételezett további falalapozásoknak K felé, az L-alakú falon kívül nem volt nyomuk. Csupán különböző árkok és gödrök jelentkeztek, melyek részben római koriak, de vannak köztük őskori objektumok is. A 2C2 és 2C3-as szelvényekben építési törmelékkel feltöltött nagy méretű objektumokat tártunk fel, ezekből többnyire római kori leletanyag került elő. Továbbá kibontottunk egy majdnem 2 m mély gödröt is, melynek betöltésében több réteget lehetett el-

különíteni. Ebből többek között két teljesen ép La Tène-kori vasláncza, egy római *pilaszter*töredék és római érme is előkerült. A 2C2 és 2C3-as szelvények K-i metszetalában egy laza betöltésű, omladékkal teli objektum jelentkezett, melyet teljes egészében – mivel a szelvényen kívülre nyúlt – nem tudtunk feltárni. Ebből az objektumból került elő egy összenyomott, horpadt oldalú római bronzedény, mely korábbi fenékpusztai feltárásokból ismert fémdepókból származó formákkal hozható kapcsolatba.

A 2C jelű szelvényeinkkel összességében sikerült újabb részletekkel bővítenünk a 25. sz. épület alaprajzáról rendelkezésre álló ismereteinket, arra vonatkozóan is, hogy miképpen használhatták az épület melletti teret.

A 2013/3A jelű szelvényeket a 27. sz. épület területén nyitottuk meg. Az épület alaprajza nem feltárásból, hanem szőlőrigolozás során a felszínre került falmaradványok alapján kiserkesztett felmérésből volt sokáig ismert a szakirodalomban, ami az utóbbi évek légi felvételei és geofizikai felmérései alapján erősen módosult: az ún. 'C' épület helyén valójában egy apszisos (27. sz.) és egy négyszögletes helyiségekből álló nagyobb épülettel (24. sz.) számolhatunk; utóbbit 2009-ben sikerült is részben megkutatnunk. Az idei ásatás a 27-es épület építési fázisait, illetve rendeltetését próbálta tisztázni.

Szelvényeinkben az épületből csupán a falak alapozásainak alját találtuk meg, maximum 40–50 cm magas felmenőfallal, nagyon rossz állapotban. Ezeket szinte az aljukig mindenhol megbolygatta az itt még az 1960-as évekig működő szőlőrigolozás. A még meglévő emlékek védelmében éppen ezért ajánlatos lenne a területen a további mezőgazdasági munkákat leállítani, mert minden évi tárcsázás tovább ront az állapotokon.

Az épület teljes alaprajzának, továbbá annak tisztázására, hogy a falak állapota mindenhol egységesen ilyen rossz-e, négy kisebb szondát nyitottunk. Padlószintek sajnos sehol nem maradtak meg, csupán az É-i részen a 3A5-ös szelvényben – ahol a bejáratot feltételezzük – volt egy részen egy masszív kőves réteg megfigyelhető, ami talán annak alapjaként értelmezhető. Egyetlen helyen – a 3A6-os szelvényben – találtunk a többitől eltérő összetételű, szélességű és alapozási mélységű falat, ami esetleg az épület több fázisára utalhat. A 3A6-os szelvényben a geofizikai felmérésből ismert falon kívül egy *hypocaustum* alapozását is sikerült dokumentálnunk. Ennek teljes kiterjedését az idei ásatás keretében nem tudtuk tisztázni, ezért kérdéses egyelőre, hogy pontosan hogyan is illeszkedik az az épület eddig rekonstruált alaprajzába.

A 3A7-es szelvényben az épület D-i nagy apszisának egy részletét ástuk ki. A falalapozás alatt őskori objektumot is feltártunk. A római falalapozások alatt a 3A3-as és 3A4-es szelvényekben ügyszintén találtunk bronzkori- és vaskori rétegeket, illetve gödröket is feltártunk, melyeket vágtak a római alapozások.

A 3A szelvényekből előkerült régészeti leletanyag meglehetősen kevés, a padlók elszántása mellett nyilván sok leletanyag megsemmisült. Az előkerült 4. századi érmek és a kevés késő római kori kerámia azonban támpontot adnak az épület építési idejének tágabb keltezéséhez. Későbbi használatra utaló leletanyag nem került elő.

A szelvényeinkben feltárt és dokumentált falmaradványokat az ásatás végeztével, kézi erővel, földdel óvatosan elfedtük, majd a szelvényeket munkagéppel visszatettük.

STRAUB PÉTER – HEINRICH-TAMÁSKA ORSOLYA – ROLAND PRIEN

35 RKM 2009, 242–244.; RKM 2011, 79–80.